

(Ernst Lampén, Raamatun opetuksesta kouluissamme. *Vapaa Ajatus* 6–9/1911.

Julkaistu uudelleen kokoelmassa *Siveysoppi ja uskonnonopetus. Katsomus-, koulutus- ja kulttuuripoliittinen kiista 1900-luvun alussa*. Toim. Tuukka Tomperi. *Filosofia.fi*, Eurooppalaisen filosofian seura ry, Tampere 2013. <<http://filosofia.fi/siveysoppi>>

Ernst Lampén

Raamatun opetuksesta kouluissamme.

(*Vapaa Ajatus* 6/1911, 43–45.)

Raamatun opetuksesta kouluissamme

Kirj. Ernest Lampén.

(Julaistaan lehdessämme kirjottajan erityisellä luvalla).

Uskonopetus on aina ollut pääaineita ja pakollinen kouluissamme. Vapautta muodostaa itselleen omintakeinen käsitys korkeimmista asioista ei ole Suomen kansalaisella ollut kouluissa eikä niitten ulkopuolella. Valtio ja kirkko ovat pitäneet pakollisen kansanopetuksen kautta huolen siitä, että sen jokainen jäsen uskonnollisessa suhteessa on valettu jokseenkin samanlaiseen muotoon, kristillisyyden virkapukuun, josta luopuminen on ollut rangaistuksen alaista. Kristuksen elämän maksimi: tutkikaa kaikki ja pitäkää se kuin hyvä on, on meidän oloissamme muuttunut hilpeäksi ivaksi.

Pakolla on Kristuksen oppi tyrkytetty kansallemme, tulella ja miekalla, ja pakolla sen totuudet ylläpidetään kansan kesken. Kapitalista kääreliinoiniin saakka humisevat sen jumalalliset totuudet maallisella matkallamme. — Mutta opin jumalallisuutta nyttemmin suuri osa kansaamme jo täydellisesti tahi osaksi epäilee.

Se tapa, jolla samaa uskontoa yhä edelleenkin levitetään pakanakansoille, ei ole sanottavasti entisestään muuttunut, sillä lempeätä lähetysaarnajata seuraa kintereillä kaikkea muuta kuin armahtava kristillinen sotajoukko. Erotusta ei voi huomata eri uskontunnustusten lähetysjoukkojen toiminnan välillä. Ristiretkelijäin julma verenhimo on mennyt perintönä niin katolilaisiin kuin protestantteihinkin. Kaikkein luterilaisin hallitsija, Saksan keisari Wilhelm II, lausuu hyvästijättöpuheessaan sotilaille, joiden on määrä lähteä lähetysaarnajien avuksi neekerimaihin, seuraavat kristillisyyttä halventavat sanat: „pitäkää huoli siitä, että joka luoti sattuu“. Ne ovat samanlaatuisia kuin Jumalamme, säälimättömän Herran Zebaotin, sanat, joilla hän yllytti omaa kansaansa nurjimpiin vihantoihin kaikkia niitä vastaan, jotka eivät häntä pelänneet ja palvelleet.

Herra Zebaotin sanat tavataan Vanhassa Testamentissa, ja julmuudessa niillä ei ole vertojaan maailman kirjallisuudessa. Näitten sanojen oppimiseksi tehdään meidänkin maassamme ahkerata työtä, ensin kotona pienimmille lapsille, sitten kiertokouluissa, lukusilla, rippikouluissa, kansakouluissa ja oppikouluissa. Ei kumma siis, että Kristuksen nimessä, miehen joka veljesrakkautta saarnasi, mutta joka ei arvannut irtautua Vanhan Testamentin lamauttavasta vaikutuksesta, on

44

vuolaimmat verivirrat höyryneet, mistä maailman historiassa puhutaan. Ja vieläkin höyryää! Kristuksen kuvien varjossa äsken päättynyt tärisyttävä maailman kamppailu¹ suoritettiin, ja kuvien sirpaleet tavataan yhdessä silvottujen jäsenten kanssa taistelurintamien — sudenhautoista.

Venäjän kansa, joka tässä taistelussa edusti kristityitä kansoja, on se kansa, jonka henkinen sivistys yksinomaan nojaantuu raamattuun ja hartauskirjoihin, ja jonka usko raamatun ihmeihin ja Kristuksen jumaluuteen on eheämpi kuin minkään muun kansan Euroopassa.

Kerrassaan arvotuksentapaista on, ettei milloinkaan uskovainen kansa eikä hyvin järjestynyt pappisvalta ole koettaneet voimalla nousta tällaisia epäinhimillisiä verenvuodatuksia vastaan. Päinvastoin papisto on usein kulkenut yllytyksen etunenässä. Iloista sen sijaan on nähdä, että kaikkien maitten epäuskoisimmat puolueet, ne jotka raamatulle antavat ainoastaan kirjallisen arvon, ne jotka ovat työntäneet syrjään uskonnon opetuksen kouluistaan, ovat yhä yltyvällä voimalla ryhtyneet totuuden, oikeuden, veljesrakkauden ja rauhan aatteen puolesta taistelemaan. Näyttää siltä kun ne, jotka uskovat Kristuksen jumaluuteen ja raamatun ihmetaruihin, eläisivät kaikkein loitompina Kristuksen opin hengestä, samalla kuin ne, jotka täydelleen kieltävät raamatun auktoritetin, olisivat omistaneet tämän opin inhimillisimmät vaatimukset.

Maa, jossa epäuskoiset puolueet ovat jo kauan aikaa olleet isäntinä hallituksessa, on Ranska. Tälle kansalle ovat sen jalot esivanhemmat vallankumouksen ajoilta jättäneet kauniin perinnön, veljeyden, vapauden ja tasa-arvoisuuden aatteet, ja näitten aatteitten kehittäminen tuntuu yhä edelleen olevan sydämen asia sen parhaimmilla pojilla. Perinnön jättäjät eivät olleet uskovaista väkeä, eivätkä perinnön kartuttajakaan ole sen hengen miehiä.

Tärkein tehtävä näitten miesten toiminta-ohjelmassa on ollut uskonnonopetuksen poistaminen kouluista ja kaikkien koulujen niin alempien kuin ylempien maallistuttaminen.

Mikä on ollut syynä tähän uskonnonopetuksen hylkimiseen kouluista ja tuohon syvälle juurtuneeseen epäluuloon papillista opetusta vastaan? Perussyynä on ollut se tietoisuus, *että raamatun siveellisyys yhtä vähän kuin sen muutkaan ihmeet ja ennustukset ovat olleet välittömiä ilmoituksia Jumalalta*, ja näin ollen jo 2,000 vuotta vanhana moralijärjestelmänä on täydentämisen ja muuttamisen tarpeessa.

¹ Sota Japanin ja Venäjän välillä.

On sanottu, että se moraliopetus, mikä Ranskassa astui uskonnonopetuksen sijalle 80-luvulla, on ollut sielutonta, hedelmätöntä. Mutta eikö ne miehet, jotka pelastivat Dreyfus'in ja Ranskan kunnian, olleet juuri näitten opistojen kasvatteja, jota vastoin pyövelit olivat kirkkokoulujen oppilaita. Eikö kostosota Saksaa vastaan juuri näistä edellämainituista ole saanut innokkaimmat vastustajansa! Otettakoon tähän pieni pätkä ranskalaisesta moralioppikirjasta, jossa sotaa ja sotakunniä halvennetaan. „Kun näemme kahden koiran tappelevan, sanomme me: „mokomia eläimiä“, ota kepakko ja hätistä ne erilleen. Jos joku kertoisi, että kaikki valtakunnan kissat olisivat kokoontuneet kentälle käyden toistensa kimppuun ja pannen toimeen suurenmoisen tappelun, niin että vihdoin kymmentuhansittain kissanraatoja venyisi maassa, sanoisimme: sehän on katalinta mitä kuulla voi. Ja jospa nämät koirat ja kissat vielä sanoisivat, että he ovat taistelleet „kunnian“ puolesta, niin nauraisimme sydämemme pohjasta sellaisille typerille eläimille“. — Kun tiedämme mikä hellä kohta ranskalaisille aina on ollut „gloire'n“ (kunnian) palvelus, niin todellakin täytyy myöntää, että uudet koulut pyrkivät täyden murtamaan välin vanhojen aatteitten kanssa, ja koettavat luoda uusia siveellisiä ihanteita. Tähän eivät kirkkokoulut ole pystyneet eivätkä sitä tahtoneet; niissä on opetettu puhaltamaan sotafanfaria.

Onko vaan sattuma, että kaikissa Euroopan maissa uskovaiset asettuvat sorron, ja sodan puolelle, uskomattomat taas veljesrakkauden ja vapauden? Onko vaan sattuma, että Lord Roberts, Buurien kukistaja, heti Lontooseen tultua vietiin kirkkoon kuuntelemaan saarnaa, silloinkun Englannin harvat uskomattomat tuomitsivat sodan epärehelliseksi, julmaksi? Onko vaan sattumaa, että Venäjän mahtavimmat Suomisyöjät ovat sen hartaimmat kirkossa kävijät, että pyhän synodin hurskas pää on ollut Venäjän surkeuksien syy, että „mustan sotnian“ murhajoukon rintamassa aina nähdään kristillisten pyhimysten kuvia, ja että sen kokouksien innokkaimmat puhujat ovat hengellisiä. Onko taas toiselta puolen vaan sattuma, että meidän parhaimmat ystävämme Venäjällä ovat ne miehet, jotka jo ammoin ovat Raamatun opista irtaantuneet, jotka henkensä ja verensä uhraavat vapaan ajatuksen ja ihmisille arvokkaan elämän puolesta?

Mitä tapahtui meidän maassamme, kun sortovuodet pimensivät taivaamme? Harvoja poikkeuksia lukuunottamatta vaativat meidän uskovaisemme nöyryyttä aina orjamaisuuteen asti, he pauhasivat: „ei saa pahaa vastustaa“, „jos sinua lyödään poskelle, käännä lyöjälle myöskin toinen

45

poski, anna Jumalalle verinen tuomio“. Mutta kuinkas ne tekivät, jotka eivät luottaneet Jumalan veriseen tuomioon? Meidän vapaamielisimmät puolueet nousivat sankoin laumoin jyrkästi vastustamaan tätä kansamme murhayritystä. Mikä outo kuvaelma! Uskovainen Venäjä heiluttelee ruoskaa, uskovainen Suomi lankee polvilleen, mutta näiden selkien takana lyövät epäuskoinen Venäjä ja epäuskoinen Suomi kätensä liittoon, ponnistus vaan, ja uskovainen röyhkeys ja uskovainen nöyrytyminen, vanha ja uusi Testamentti siveyskäsitteineen sysättiin syrjään. Toiselta riistettiin ruoska, toinen kohotettiin pystyyn.

Tämän ihmeen aikaansaivat uudet siveellisyysihanteet. Kristinuskovaiset eivät enää ole maailman suolana. Kaikki tämä ei voi olla satunnaista; siihen täytyy olla syynsä. Ei voi olla epäilystäkään, että syy piilee siinä kirjassa ja siinä opetuksessa, jolla kristikunnassa lapsia ja kasvavata nuorisoa ohjataan elämän toimintaan.

(Jatk.)

(Vapaa Ajatus 7/1911, 52–54.)

Raamatun opetuksesta kouluissamme

Kirj. Ernst Lampén.

(Julaistaan lehdessämme kirjottajan erityisellä luvalla),

Jatkoa numeroon 6.

Heittäkäämme sentähden silmäys Raamatun opetukseen etupäässä sellaisena, jona sitä harjotetaan kouluissamme.

Ensimmäisiä kertomuksia raamatussa on syntiinlankeemuksen historia. Kertomus on syvällisimpiä, mitä raamatussa tavataan. Mikä se synti oli, johon Adam ja Eva lankesivat, siitä on paljon väitelty. Tottelemattomuudesta Jumala ei suinkaan olisi antanut niin kovaa rangaistusta, varsinkin kun puu oli pantu ikäänkuin heitä viekottelemaan keskelle Paradisia, ja koska se oli hiin kaunis ja ihana näöltään. Ei, vaan Jumala vihastui siitä, että ihmiset pyrkivät ymmärrykseen ja tietoisuuteen hyvästä ja pahasta. Jumala olisi tahtonut, että ihminen edelleenkin olisi jäänyt siihen eläimelliseen tilaan, ettei hän olisi erottanut hyvää pahasta, ja ettei hän, yhtä vähän kuin Paradisin apinat, ymmärtäisi hävetä, vaikka hän oli alasti.

Kuka oli siis ihmisen hyväntekijä, kuka ensimmäinen opettaja, kuka ensimmäinen siveellisyuden neuvoja. Se oli tietysti käärme. Hän se pelasti ihmisen eläimen epävastuunalaisesta tilasta ja näytti hänelle mikä oli hyvää ja mikä oli pahaa. Jumala, Jahve, tuo ankara, leppymätön järkevän ihmisen vihollinen, hän, jonka palvelus ollakseen otollista on oleva pelkoa, jonka viha ihmistä kohtaan ulottuu haudan tuolle puolen ijankaikkisesta ijankaikkiseen, hän vihasi omintakeista arvostelukykyä luomakunnassaan.

Adamin ja Evan pyrkiminen tietoon oli synti, josta koko ihmiskunta muka saa kärsiä. Jumala ei anna tätä syntiä anteeksi muuta kuin pienelle osalle ihmisiä.

Eikö kaiken opetuksen alku ja loppu juuri ole oleva hyvän ja pahan tieto ja tämän tiedon kehittäminen yhä suurempaan täydellisyyteen. Eikö se ole kaikkien koulujen päämäärä?

Kouluissamme tyrkytetään jo ensimmäisellä asteella oppilaisiin se käsitys, että tiedon hankkiminen on syntiä, anteeksiantamatonta syntiä. Olisi todellakin surkuteltavata, jos kaikki oppilaat ottaisivat tätä uskoakseen! Eikö jokaisessa koulussa sen sijaan pitäisi

seinällä riippua kuva hyvän ja pahan tiedon puusta, jossa käärme, ihmiskunnan ensimmäinen koulumestari, opettaa siveellisyyden alkeita.

Jumala vihastuneena rankaisi Adamia, Evaa ja käärmettä. Tästä pariskunnasta on koko ihmissukukunta perinyt perisynnin. — Ja tälle tarulle, jossa tietämättömyyttä, eläimellisyyttä kehutaan ja tietoa vihataan, perustuu koko monimutkainen lohduton pelastusoppi ja kamala kadotusoppi.

Annettuaan ankarat rangaistuksensa Jumala lopuksi huoahtaa: katso Adam on niinkuin yksi meistä ja tietää hyvän ja pahan. Mikä oli siis seuraus syntiinlankeemisesta? Se, että ihminen oli muuttunut jumalalliseksi olennoiksi, oltuaan sitä ennen arvatenkin elukka. Siis ihmisen kannalta katsottuna vallan onnellinen muutos!

Elukat ovat aina tottelevammat kuin järkevät ihmiset. Kaikkein jumalisimmat hallitukset, niinkuin esim. Venäjän ja Spanian, noudattavat sentähden tarkasti Jumalan viittausta, ne vahtivat huolellisesti tiedon puuta, ettei sitä ihmiset pääse lähestymään. Ne ymmärtävät oikein raamatun kertomukset?

Kehittyneemmät kansat ovat jo ammuin tehneet ryntäyksiä Paradisia vastaan. Kerubin miekka on vuosituhansien kuluessa ruostunut ja tylsistynyt, ja nyt jo useassa maassa syödään vapaasti ilman rangaistuksen pelkoa tiedon puun hedelmistä, jotka ovat niin suloisia. Eikä meilläkään enää pitäisi saada pelotella lapsiraukkojamme järkeensä ja ymmärryksiensä luottamasta.

* * *

Sittekun oppilas hyvin on perehtynyt edellisen kertomuksen avulla siihen käsitykseen, että tiedon jano on ihmisen suurin synty ja että hyvän ja pahan tunteminen on loukkaus Jumalata vastaan, näyttää raamattu mitenkä ihminen saa elämöidä, kunhan vaan hän pelkää Jumalata.

Jakobin historia on niin hämmästyttävän epäsiiveellinen kertomus, että todellakin täytyy ihmetellä sen uskonnonopettajan taitoa, joka saastuttamattomana vie nuoren oppilaansa tämän liian läpi. Kertomus on katkeamaton sarja rikosjuttuja, joitten takana ja yllyttäjänä on se Jumala, jota meidän lapsemme pakotetaan kunnioittamaan ja rakastamaan. Ottakaa Raamatun historia käteenne ja lukekaa uudelleen Jakobin historia! Kerron lyhyesti tässä sen sisällön.

Esau tulee kotiaan nälkäsenä ja pyytää veljeltään ruokaa. Tämä ei anna, jollei veli luovuttaisi esikoisoikeutensa. Esau sanoo: ”katso, minä kumminkin kuolen; mitä minulle esikoisuudestani on?” Nyt vasta hellä Jakob suostuu pelastamaan Esaun kuolemasta suurta palkkaa

vastaan. Raamattu lisää tähän: „näin Esau halveksi esikoisoikeuttaan“. Siis Esauko oli rikollinen!?

Pitääkö itkeä vai nauraa tätä lukiessaan? Nauraa tietysti, jos voisi olla varma siitä, ettei yksikään lapsi tätä siveysoppia omaksu.

Jakobin toinen teko. Äitinsä kanssa hän pettää sokean isänsä niin häikäilemättömällä tavalla, että sekä äiti että poika ovat luettavat maailman kavalimpien luonteitten joukkoon. — Kuinka monta perheonnea tämäkin kertomus on ollut omiaan turmelemaan! Kuinka monta äitiä tästä kertomuksesta vielä saa tukea puolueellisuuteen lempilapsensa hyväksi. — Petturi Jakob sai pitää siunauksen, vaikka isä myöhemmin huomasi joutuneensa pahasti petetyksi. Kun hän lähti pakoon syystä vihastunutta Esautta, ahtoi petetty isä vieläkin hänelle kauniin siunauksen. Esau parka, tuo kunnan poika, hän sai isältään siunauksen, joka enemmän muistuttaa kirousta, ja kumminkin oli Esau Isakin lempipoika.

Petturi Jakob lähtee enonsa luo. Nyt inhimillinen oikeudentunto vaatisi, että Jakob saisi kärsiä pahoista teoistaan. Mutta Jumala ilmestyy yöllä Jakobille unessa ja sanoo m. m. seuraavat hämmästyttävät sanat: *Ja sinussa ja sinun siemenessäsi tulevat kaikki sukukunnat maan päällä siunatuiksi*. Suurpetturinko siemenessä? Jumalahan tässä esiintyy Mefiston roolia näyttelemässä. Ei ainakaan Jakob, eikä Rebekka olleet nauttineet hyvän ja pahan tiedon puun hedelmistä kylläksi, mutta omituista on nähdä, ettei Jumalankaan tapoihin kuulunut virkistää moraliaan näillä hedelmillä.

Labanissa Jakob löysi aluksi mestarinsa pettämistaidossa; olihan Laban vanha kettu, Jakob nuori. Mutta vuosi vuodelta kehittyi Jakob edeleen ja kohta hän on mestari Labaniin verraten. Kohta on Jakobilla suuret rikkaudet, Laban aivan köyhtymässä. Jakob oli kehittänyt perinnölliset lahjansa todellakin semiläisellä sitkeydellä.

Jumala esiintyy taas ja sanoo: pakene pois, sillä köyhtynyt, petetty Laban, miettii kostoja. Tarvitseeko rosvoa kaksi kertaa käskeä pakenemaan? Jakob lähti taas käpälämäkeen. Rakel, Jakobin rakkain vainio, voittaa miehensäkin häikäilemättömyydessä, hän varastaa lähtiessään isänsä huonejumalat. Laban suuttuu, lähtee ajamaan takaa Jakobia. Jakob on joutumassa mitä kovimpaan hätään; takana julmistunut, petetty eno, edessä petetty veli. Mutta Jumala piti hellää huolta petturiperheestä, sillä siitä perheestähän kaikki sukukunnat maan päällä piti siunatuiksi tuleman. Jumala kielsi Labania tekemästä pahaa suosikilleen. Laban lupasi antaa anteeksi kaiken muun paitsi huonejumalien rosvoamisen. Rakel pelastui hädästään mauttomalla, rivolla sukkeluudella. (Katso Raamattuun 1 Moos. k. 31 l. 34–35 v.) Laban parka lähti nolattuna kotiaan, petturiperhe jatkoi matkaansa Jumalamme turvissa.

Esau uhkaa vielä edestä. Jakob rukoilee Jumalata: sinulta olen saanut suuret rikkaudet — Jumalalta nykyajankin pohatat ja kiskurit luulevat saaneensa rikkautensa — auta minua vieläkin. Jumala on niin ihastunut Jakobiinsa, että hän yön pimeydessä tulee huvikseen painiskelemaan lemmikkinsä kanssa.

Jakob turvautuu nyt teeskenneltyyn nöyryyteen. Hän kumartaa 7 kertaa Esaun edessä, lupaa olla kiltti ja alamainen sille, jolta kerran petti pois siunauksen. Esau, ainoa kunnan ihminen koko perheessä, heltyy, juoksee rosvoa vastaan, syleilee häntä, halaa häntä kaulasta ja antaa hänelle suuta. Molemmat itkevät — Jakob krokodiilin

kyyneleitä. Kaiken lopuksi Jumala antaa Jakobille sen maan, jonka oli luvannut Abrahamille ja Isakille.

Voittajaksi siis pääsi Jakob kavaluudella, pettämisellä ja rosvoamisella. Jumala oli ollut hänen auttajansa ja suosijansa koko hänen elämänsä ajan ja antoi hänelle kauniin vanhuuden ja autuaallisen kuoleman ja hänen suvussaan piti kaikki sukukunnat maan päällä siunatuiksi tuleman.

Onko suotavata, että tällaista opetetaan nuorisolle nousevalle? Onko siedettävätä, että kaikkien oppilaitten täytyy tällaista opetusta kuunnella?

* * *

Musta beduinipäällikkö Josua vie Israelin lapset Jordanin yli. Nyt alkaa verilöyly, joka julmuudessa voittaa yksinpä ristiretkelijäinkin urotyöt. Joka paikassa on Jumala kiihottamassa. Jerikon kaupunki teki uljainta vastarintaa. Jumala itse sortii muurit ja käski tappaa kaikki, paitsi portto Rahabin, joka synnyinkaupunkinsa petti israelilaisille.

* * *

Kuningas Saul lähti Herran käskystä kostoretkelle Amalekilaisia vastaan. Jumalan käsky oli ankara; Saulin piti murhata kaikki ihmiset ja karjan. Mutta Saul heltyi. Hän säästi kuninkaan ja parhaat karjasta. Nytpä Jumala vihastui. Hän

53

lähetti Samuelin syöksemään Saul'in pois valtaistuimelta. Samuel totteli, toimitti tehtävän, mutta hän kumminkin murehti Saulia.

Tämä ei ole ainoa kohta jossa ihminen murehtii Jumalan tylyyttä. Abraham ja kiivas Mooseskin olivat kauhuissaan Jumalansa kiukkua. Inkvisitoreista kerrotaan, että he usein itkivät säälistä, mutta Jumalata piti totella, s. o. piti olla hirvittävä. Kuinka moni uskova ei olisi laupiaampi tuomioissaan, jollei Jumalan sana opettaisi säälimättömyyttä.

(Jatketaan).

(Vapaa Ajatus 8/1911, 61–64.)

Raamatun opetuksesta kouluissamme

Kirj. Ernst Lampén.

(Julaistaan lehdesämme kirjottajan erityisellä luvalla),

Jatkoa.

Sanotaan, että Kristuksen oppi on rakkauden oppia. Saarnaahan Kristus, ettei saa miekkaan tarttua, ettei saa lähimmäistään sortaa, että tulee rakastaa vihollisiaankin, ettei saa paha vastustaa, että pitää kääntää toinen poski jos toiselle lyödään. Jos oppi tähän päättyisi, niin se todellakin olisi rakkauden oppia ja orjan nöyryyden oppia. Mutta kun lisätään, että kaikki paha saa julman rangaistuksen tulevassa elämässä, että Kristus itse on istuva isän Jumalan oikealla kädellä ja sieltä on tuleva tuomitsemaan eläviä ja kuolleita; kun tiedetään, että suurin osa ihmisiä joutuu ijankaikkiseen kadotukseen, niin se oppi on yhtä lohduttoman julmaa kuin julmin mitä maailmassa on keksitty. Ihmisiltä on riistetty tuomion oikeus ja annetta Vapahtajan käsiin, joka sitä tulee langettamaan julmimman mittakaavan mukaan.

Kristuksen oppi maallisen tavaran turmiollisesta vaikutuksesta sen omistajan luonteeseen, Hänen saarnansa rakkaudesta yksin vihamiehiä kohtaan, on aina uskovaisten puolelta pidetty epäkäytännöllisenä haaveena. Kristityt ovat keränneet tavaraa parhaimman kykynsä mukaan, varallisuus on aivan yhtä epätasaisesti jaettu kristikunnassa kuin pakanamaailmassa ja sodan käynnissä ei heillä ole koskaan ollut vertaisiaan. *Kun ei väkivaltaan ole ollut voimaa, on nöyryydestä tehty hyve.*

Voiko niin sanotuita kristillisiä yhteiskuntia ollenkaan pitää Kristuksen opin mukaan laadittuina? Jossa itsekkäin tavaran kokoominen on peruskivenä yhteiskunnassa, jossa joka pyhä kirkossa rukoillaan menestystä oman maan sotajoukolle, siinä yhteiskunnassa ei Kristuksen henki elä.

Kuinka on tällainen Kristuksen opin halveksiminen kautta vuosisatojen voinut pysyä vallassa? Sen kautta vaan, että opin sijaan on korotettu ensimmäiseksi vaatimukseksi usko Kristuksen jumaluuteen. Opin vaatimukset on täten saata sievästi syrjään syytyiksi, herpaantuneiksi. Mikä erottaa kristikunnan uskontunnustukset toisistaan? Ei suinkaan tarkempi tai löyhempi kiinnipitäminen Kristuksen opin päävaatimuksista, vaan sen sijaan vähäpätöiset eroitukset uskon laadussa. Uskonriidat ovat tähän asti olleet kiistoja paavin parrasta. Ainoastaan se tunnustus, joka sattumalta on antanut järjelle laveamman toiminta-alan, on täten tahtomattaan ehkä päässyt muita edelle. Missä hyvän ja pahan tiedon puun hedelmät ovat olleet laimeamman vahdin takana, siinä on edistystä ollut huomattavissa.

Kristuksen oppi hukkuu ihmeitten kirjajaan moninaisuuteen. Helposti luetut ovat ne kertomukset oppikirjoissa, joissa ei ihmeet täytä kokonaan tahi osaksi sen sisältöä. Ihmetyöt eivät suinkaan ole uusia, sillä aivan samanlaisia poppajuttuja kerrotaan kaikissa kansojen legendoissa. Elisan ja Jesuksen ihmeet ovat usein melkein sanasta sanaan samanlaiset Kristuksen jalo persona, Hänen monin paikoin niin kaunis oppinsa on ollut liian korkeata aikansa uskovaisille. Hän on evankeliumeissa mustattu — sääliittäväksi poppamieheksi. Täten on hänen jumaluudelleen hankittu takeita, mutta oppi jätetty tuulijolle. Eikö koko kristikunta ole siitä elävänä todistuksena?

Epäuskoisimmat puolueet Europassa ovat ottaneet osia Kristuksen opista ohjelmaansa, ei sentähden että ne olisivat jumalallisia, vaan sentähden, että ne ovat niin kauniisti inhimillisiä. He eivät vaadi ijankaikkista autuutta palkakseen, niinkuin

lapselle annetaan sokeripala herettyään itkemästä, yhtä vähän kuin uskovat ijankaikkista kadotusta. Nämä puolueet eivät ole tulleet evankeliumia päästämään vaan täyttämään.

Uudet siveellisyysihanteet eivät vaadi ihmiseltä nöyryyttä aina maahan asti, vaan ne vaativat uljuutta ja rohkeutta. Kristus sanoo: ei terve tarvitse lääkäriä. Tässä on tienhaara. Kristuksen oppi vaatii polvillaan konttaamista kapeata tietä myöten, jossa joka askeleella lääkärin täytyy olla sairaita vaalimassa, haavoja hoitamassa. Kristus

61

rakastaa huokauksia ja surullisia kasvoja. Hän on suuren sairaalan ylimmäinen johtaja. Maailma on surun laakso, murheen pesä. Ja mikä surkeinta, aniharva kuoltuaankaan pääsee iloa imehtimään, suurin osa saa vielä tuolla puolen haudan itkua ja hammasten kiristystä.

Nuoria tämä puoli Kristuksen oppia tympäsee, haudan partaalla olijoita se kammoksuttaa. Miksi tämä surun, murheen ylistys on tarpeen iloisille lapsillemme, miksikä helvetillä on uhattava ihmisten suurta enemmistöä?

Tässä kohdassa uudet siveellisyysihanteet loittonevat Kristuksen moralista. Maailmasta on tehtävä siedettävä olinpaikka, eikä surun laakso. Nuorisoa on opetettava iloitsemaan, se on kasvatettava niin terveeksi, ettei se lääkäriä tarvitse. Kasvatuksen päämäärä on oleva uljuuden, ilon ja rakkauden kehittäminen eikä nöyryyden ja murheen. Nuorisomme on opetettava pitämään päätään pystyssä, eikä kumarassa.

Kristuksen persona on pestävä puhtaaksi kaikesta siitä loasta, millä typerät ihmiset ovat rakastaneet häntä tahria. Silmäkääntäjän roolia hän on näytellyt jo kohta 2000 vuotta, eikä olisi jo aika, että häneltä riisuttaisi mauton ihmestarin puku yltään, ja annettaisi vaikuttaa sanoillaan eikä taikurinmaineellaan. Kristuksen opin opettaminen on annettava opettajalle, joka ei ole luvannut missään muodossa uskoa ihmeitä ja legendoja, vaan joka antaa selvän kuvan tämän opin pääsisällyksestä. Tämä toimihan sopii mainiosti historian opettajalle. Ainoastaan täten saa Kristuksen oppi sille tulevan arvonsa ja uudenaikaisten siveellisyyskäsitteiden vaatiman rajotuksen.

* * *

Vielä on yksi kohta raamatun opetuksessa otettava tarkastettavaksi.

Raamatun opetus riitelee kaikkien muitten aineitten opetusta vastaan. Muut aineet käyvät puolestaan alituista sotaa raamattua vastaan. Mitään siltaa näitten kahden riitapuolueen väliin ei voi rakentaa. Raamattu sanoo: näin on asianlaita; muut aineet sanovat: niin ei ole asianlaita. Mitä muut aineet rakentavat, sen raamattu repii alas ja mitä raamattu rakentaa, sen muut aineet kumoavat.

Täten kasvatetaan ehdoin tahdoin ristiriitaa oppilaitten mielissä, ja tätä kidutusta kestää koko kouluajan. Sanomattakin on selvää, että tällainen menettely on mitä turmiollisinta oppilasten rauhalle.

Mikä on tästä seurauksena? En epäile väittäessäni, että suurin osa nykyään lyseoista päässeistä oppilaista on täysin kylmentynyt kaikelle uskonnolliselle elämälle. Sen on yllämainittu ristiriita aikaansaanut. Yksi osa on taas päässyt varmuuteen siitä, että raamatussa ei piile jumalallinen totuus, ja ainoastaan pienin osa pitää kiinni tästä totuudesta.

Raamatun historian ensimmäinen kertomus koskee maailman luomista. Oppikirjassa seisoo otsakirjotuksen alla sulkumerkkien sisällä (4000 v. e. K.) Oppilas lukee tämän ja on siitä vakuutettu, kunnes historian opettaja kertoo, että Egyptissä noin 4000 v. e. K. oli olemassa yhteiskunta, joka jo oli saavuttanut joltisenkin kulttuurin. Ketä lapsi uskoo, raamatunko vai historian opettajata? Luonnontieteen opettaja väittää vuorostaan, että maanpallon synty on alkanut jo useampia miljonnia vuosia ennen meidän ajanlaskuamme.

Raamatun luomistarussa väitetään, että aurinko, kuu ja tähdet luotiin maanpallon syntymisen perästä ja että ne pantiin paistamaan maan päälle. Maanpallo oli siis avaruuden keskusta. Seuraavalla tunnilla voi luonnontieteen opettaja opettaa, että maa on pikkiriikkinen pallo avaruudessa, ja nuo valot, aurinko ja tähdet, ovat suurten maailmoitten keskustoina.

Kain lähtee itäisille maille ja saa lapsia vaimonsa kanssa, vaikka raamatun mukaan ei maailmassa pitänyt olla elossa muuta kuin kolme henkeä, Adam, Eva ja Kain. Tämä seikka on niin kourautuntuvata epäjohdonmukaisuutta, että typerinkin lapsi tämän luettuaan tuntee epäilyksen idun raamatun totuuteen alkavan nousta sydämessään.

Tämä on mahdottomuuksien alku. Niitä sitte vilisemällä vilisee läpi koko pyhän kirjan.

Jumala on kaikkietävä henkinen olento, mutta Babelin tornia katsellakseen laskeutuu hän alas taivaasta. Sateenkaaren hän laatii muistaakseen, ettei hän hukuttaisi maailmaa, aivan niinkuin ihmislapsi solmii nenäliinansa ollakseen unohtamatta tärkeitä sopimuksia

Abrahamin luona Herra vierailee, kuin isäntä mökkiläisensä luona. Hänen jalkojaan pestään, ja hän syö lihaa, niinkuin kuolevaiset ainakin, sillä Abrahamin ja Saaran ensimmäinen ajatus Jumalan nähtyään oli panna toimeen oikein rasvainen päivällinen. Vastoin luonnonlakia luvataan Saara paralle lapsi, vaikka hän oli ikäkulu. Saara nauroi, ja nykyaika jatkaa tätä naurua, paitsi ne pienet oppilaat, jotka vielä luulevat, että lapsia löydetään uunin takaa. Heille Saaran nauru on sopimatonta ivaa Jumalata kohtaan.

62

Patriarkka Isakin ilmestyminen on ensimmäinen yliluonnollinen synnytyskertomus raamatussa, jos jätämme Adamin ja Evan luomisen lukuun ottamatta. Silloin kun

jotakin merkillistä ja suurta tahdotaan saada esille, silloin ei tavallinen, luonnollinen synnytys ole riittävä, vaan synnytykseen tarvitaan ihme. Isak ja Johannes Kastaja syntyvät vanhoista vaimoista, Jumalan erityisestä määräyksestä. Pyhän kirjan suurin profeetta, Kristus, hän syntyi Pyhän Hengen avulla nuoresta neitseestä. Tämän uskomisen on kristinopin tärkeimpiä vaatimuksia. Se on uskontunnustuksen ydin.

Mutta nyt on asian laita se, että historian ja äidinkielen opettaja on pakotettu luettamaan tunneillaan laumottain samanlaisista yliluonnollisista syntymisistä. Aina silloin kun jonkun kansan suurin uros syntyy, kietoutuu hänen syntymiseensä taru yliluonnollisesta isästä tahi äidistä. Herkules oli Zeyn poika, Akilles meren jumalattaren Thetin poika. Molemmat olivat kreikkalaisten enin ylistettyjä sankareita. Kaikki Spartan kuningassuvut katsoivat arvonsa vaativan, että heidän sukunsa kehto oli haettava Olympolta. Niinikään oli Upsalan ruotsalaiset kuninkaas peräisin Frei jumalasta.

Äidinkielen opettaja suomalaisissa kouluissa luettaa oppilailleen sekä Maamme kirjasta että Kalevalasta, kuinka Väinämöinen, suomalaisten etevin uros, syntyi immestä, kapeesta kantajasta myöskin yliluonnollisella tavalla. Lemminkäisen isästä ei mainita mitään tarkempia tietoja, mutta kaikesta päättäen isä oli Ahti, meren jumala.

Selittämättäkin oppilaat ymmärtävät, että nämät kertomukset ovat taikataruja. Mutta kristittyjen Herrasta aivan samanlainen taru on pidettävä ei ainoastaan täytenä totena, vaan sen lisäksi ehtona ijankaikkisen autuuden saavuttamiseksi. Sillä Jumalan ihmiseksi tuleminen on se tapahtuma, joka tuon kamalan kirouksen ijankaikkisesta kuolemasta nostaa ihmiskunnan pienen vähemmistön hartioilta.

Toinen raamatussa kerrottu ihme Kristuksesta, joka myöskin oleellisesti kuuluu Hänen pelastustoimeensa, on Kristuksen astuminen helvettiin ja ylösnouseminen kolmantena päivänä kuoleman valtakunnasta. Tällä toimellaan Hän muka kahlehti paholaisen ylivoiman. Voipiko sanoa, että Hän tässä toimessaan onnistui, kun suurin osa ihmisiä kumminkin paholaisen saaliiksi joutuu? Paholainen se on maailman ja ihmisten valti, jonka voimaa vastaan Jumalan voima on sangen köykäiseksi löytty. Maailman lopun perästä jako tapahtuu, ja pahan valtakunta kansoittuu suurella joukolla, silloin kun harvat pääsevät Jumalan tykö. Aivan oikein lausuvat ne historioitsijat, jotka väittävät, että keskiaikana, jolloin usko raamatun totuuteen oli ehein, ihmiset palvelivat ja pelkäsivät paholaista eikä Jumalata. Luther oli vakuutettu myöskin paholaisen suuresta voimasta, hän luuli, että paholainen voi saada lapsia maan tyttärien kanssa, ja liiankin totena kaikui loppurivi hänen muhkeassa virressään „Jumala omi linnamme“, joka loppurivi kuuluu: ei maassa löydy (paholaisen) vertaa. Jumalan valta on suuresti raj otettu niin maassa kuin taivaassa.

Kristus pelasti siis etupäässä itsensä kuoleman kynsistä; ihmiset ovat vielä pahan hengen vallan alaisia.

Omituista kyllä ei tämäkään kertomus ole Kristukselle ominaista.

Paljon aikaisemmin kerrotaan samanlainen kasku Orfeuksesta, Apollon pojasta. Hän, kreikkalaisten lempeä soittajasankari, astui Hadekseen ja voitti kuoleman vallan ja palasi ihmisten ilmoille. Väinämöinen kävi Tuonelassa ja pelastui Tuonelaisten rautanäppien kynsistä. Kansojen sankarit syntyvät siis yliluonnollisella tavalla ja

heidän mahtavin urotyönsä on Manalan valtojen voittaminen, ainakin mitä heihin itseensä tulee. Tämä on yleispiirre kansojen tarustoissa.

Miksi ei kristityt olisi käyttäneet valmiita legendoja oman sankarinsa ylistykseksi. Eikö Kristus ollut muka yhtä mahtava kuin Orfeus! Pitihän Hänenkin olla elämän ja kuoleman Herra.

Mutta silloin kuin Väinämöisen Tuonelan matkaa pidetään loruna ja sellaisena esitetään äidinkielen opettajan tunnilla, silloin uskonnon opettaja kertoo Kristuksen käynnistä helvetissä tärkeänä totuutena.

Kristuksesta sanotaan: astui ylös taivaaseen.

Kaikki kansantarut vilisevät tällaisia kertomuksia. Kreikkalaisten Olympeen nousi jumalten suosikkeja, Elias, Vanhan Testamentin kuuluisin profeta, ajoi tulisella vaunulla ylös taivaaseen, ja Väinämöinen purjehti yläisiin maaemihin, alaisiin taivoisihin. Kristus astuu sinne ensin kuoltuaan, Elias tekee sen elävänä, niin myöskin Väinämöinen.

Kristuksen elämäkertomus on siis alusta loppuun saakka laadittu vanhojen tunnettujen taruseptien mukaan.

Mitä Kristuksen tekemiin ihmeisiin tulee, niin ne ovat myöskin kauttaaltaan lainatavarata, Elisan historia on sarja ihmekertomuksia, jotka ovat samanlaiset kuin Kristuksen ja samanlaiset kuin muitten kansojen tarustoissa tavattavat. Väinämöinen ajaa merta myöten hevosellaan kavion

63

kastumatta, Jeesus kävelee Genetzaretin merellä. Joukahainen uhkaa laulaa Väinämöisen alakärsäksi, Jesus ajaa virvahenget sikolaumaan, Väinämöinen laulaa Joukahaisen suohon, Jesus syöksee sikolauman veteen. Lemminkäisen äiti herättää kuolleen poikansa eloon, Kristus tekee samoin lesken pojalle ja Lazarukselle j. n. e. aina loppumattomiin.

Kristusta kutsutaan Davidin pojaksi. Apostoli Matheus on ottanut laatiakseen Josefin, Marian miehen, sukuluettelon. Se johdetaan David kuninkaaseen ja Abrahamiin asti, luettelemalla joka polven. Josef oli siis Davidin jälkeläinen. Heti sukuluettelon perästä seuraa kertomus Marian ilmestyksestä. Tämän mukaan ei Josef ollenkaan ollut Kristuksen isä, vaan sikiäminen tapahtui täydelleen Pyhän Hengen avulla. Onko siis Kristus Davidin poika vai ei? Tietysti ei. Miksi Häntä Davidin pojaksi sanotaan? Se on järjelle käsittämätöntä, vaikkakin usein tavattavata raamatun epäjohdonmukaisuutta.

(Jatketaan).

(*Vapaa Ajatus* 9/1911, 68–69.)

Raamatun opetuksesta kouluissamme

Kirj. Ernst Lampén.

(Julaistaan lehdessämme kirjottajan erityisellä luvalla),

(Jatkoa).

Mitenkä on vältettävä opetuksessa tällaisten ristiriitaisten tiedonantojen tyrkyttäminen oppilaille. Muutamat väittävät, että uskonossa opetettakoon, mitä uskonto vaatii, muissa aineissa taas, mitä ne pitävät oikeina. Onko tämä pedagogiselta kannalta suotavata?

Tähän ei löydetäne muuta kuin yksi vastaus. Kouluohjelman tarkoitushan on valita aineet niin, että ne tukevat toisiaan, että yhtymäkohdista laaditaan solmuja, joitten avulla kaikki aineet kutoutuvat ikäänkuin suureksi yhtenäiseksi tiedon verkoksi, jossa ei reikiä eikä aukkoja olla pitäisi. Eri kielet auttavat toisiaan kielen lakeja selittämään, kirjallisuuden avulla nämät aineet kytkeytyvät historiaan, maantiede muodostaa sillan edellämainittujen aineitten ja luonnontieteitten välillä. Kaikissa näissä aineissa vedotaan nuorten järkeen, ymmärrykseen, tunteisiin ja kauneusaistiin.

Mutta raamattu seisoo kaikkien aineitten ulkopuolella. Järki on tässä aineessa tuomittu seisomaan varjossa, ymmärrys soaistaan, tunteita järkytetään hirmuisilla asioilla ja kauneusaistille ei anneta mitään ravintoa, vaikka raamattu juuri tässä kohdin tarjoaisi niin tavattoman paljon sekä kehittävästä että nautintorikasta. Raamatun tunneilla oppilaan täytyy ikäänkuin muuttua kerrassaan toiseksi henkilöksi, hänen täytyy unohtaa kaiken tietonsa ja oppinsa, kaikki ne lait joita hän muissa aineissa on pakotettu noudattamaan; valkea on mustaa ja musta on valkeata. Ellette ole niinkuin lapset, ette taida Jumalan valtakuntaan sisälle tulla, sanoo Kristus. Siis taas tietämättömyyden ja järjettömyyden ylistys! Miksi ihmiskunta rimpuilee ja reistailee, jos sittekin tietämättömyys vihdoinkin viimein on se ehto, joka vaaditaan taivaaseen pääsemiseksi. Miksi ylläpidetään kouluja, jos tiedon hedelmät ovat niin vaaralliset ja turmiolliset? Miksi ei perusteta kouluja, joissa vaan raamatun oppia selitetään ja lapsen ajatuskykyä ylistetään? Miksi ei palata takasin keskiaikaan?

Tällainen palautuminen on yhtä suuri mahdottomuus kuin se on vähän toivottavaa.

Mutta yhtä suuri mahdottomuus on myöskin nykyinen koulujemme kanta. Ei voi samalla kertaa palvella kahta herraa, sokeata uskoa ja yleispätevää totuutta. Joko ainoastaan uskoa tahi järkipäistä totuutta ja kokemukseen perustuvata tietoa! Opetus kouluissa on oleva homogenista laatua, jotta kasvatettaisiin harmonisia olentoja. Ristiriitoihin ei ole johdettava yhtään ihmislasta. On kuultu väitettävän, että raamatun oppia ei enää kouluissamme opeteta niin kirjaimen mukaan kuin ennen muinoin. Onko todellakin niin? Sitä eivät ainakaan todista ne kommentariot ja lausunnot erikoiskysymyksistä, jotka uskonnonopettajamme viime aikoina ovat julkaisseet.

Että toiset opettajat ovat jyrkemmällä kannalla, toiset vapaammalla raamatun opetukseen ja sen puustavillisuuteen nähden, se on itsestään selvää, mutta niinkauan kuin uskonnon opetuksen tarkastus on piispaimme hoidossa, ei ole luultavaa, että

opettajien edesvastuuksettomasti sallitaan mielensä mukaan selitellä raamatullisia totuuksia. Uusteologiien mielipiteisiin kuulunee, että he eivät usko Kristuksen ylikuonnolliseen syntymiseen. Mille kannalle he asettuvat pelastusoppiin ja kadotusoppiin ja muihin ihmeisiin nähden, se lienee vielä ratkasematon asia. Tokko meidän koulujemme seinien sisällä on vielä uskallettu lausua tällaisia kerettiläisiä sanoja Kristuksen syntymästä, sitä epäilen. Eiköhän tällaisessa tapauksessa piispat pitäisi velvollisuutenaan ryhtyä ojennus- ja muistutushommiin. Siitä olen vakuutettu, että monetkin meidän aikamme uskonnonopettajat ajattelevat yhtä, mutta suurimmaksi tuskakseen ovat lukukirjan takia pakotetut opettamaan toista. Tällainen opetus ei voi olla hedelmiä tuottavata, sillä opetuksen täytyy lähteä syvästä vakaumuksesta osatakseen sydämiin. Vielä tukalammassa asemassa ovat kansakoulunopettajamme. He ovat kaikki myöskin uskonnonopettajia, ja heidän velvollisuuksiinsa kuuluu opettaa uskontoa 5 tuntia viikossa seutukunnan kirkkoherran valvonnan alla. Tällainen opetus pusertaa varmaankin monen rinnasta epätoivon katkeria huokauksia, varsinkin kuin hiippakuntia ja paikkakuntia on olemassa, joissa papisto rippikouluissa katsoo velvollisuuksiinsa kuuluvan erityisesti pitää silmällä kansakoulun käyneitä ja narkästyksellä kitkeä heistä pois kaikki vapaampi käsitys uskonnon asioissa. Kouluissa, joissa kansakoulunopettaja on uskonnollisuuteen taipuva, on uskonto taas kaiken ope-

68

tuksen keskus, jonka alle muut aineet nöyrästi kumartavat. Muut aineet muodostuvat näin ollen vaan tukkeiksi uskonnon opetukselle.

Virallisesti kumminkin väitetään, että meidän kansakoulumme ovat maallikkokouluja. Edellisestä käy selville, etteivät ne tätä nimeä täydellä oikeudella kannu, yhtä vähän kuin oppikoulutkaan. — Vasta viime vuosina on Yliopistosta poistettu filosofiseen tiedekuntaan kuuluvilta ylioppilailta velvollisuus suorittaa teologinen tutkinto, jonka tarkoituksena oli pelotella nuoria ylioppilaita liian ahneesti syömästä hyvän ja pahan tiedon puun hedelmiä.

Meidän koulujemme täytyy ottaa Yliopistolta esimerkkiä. Pelotta ja vavistuksetta on annettava nuorukaisemme täysin voimin ahmia tiedon lähteestä. Se mikä kerran on todistettu todeksi järjen ymmärryksen ja kokemuksen kautta, ei voi olla vaarallista. Mikä taas sotii tätä vastaan, on vääräys, ja siitä on irtauduttava juurineen.

Minkälainen meidän sivistynyt säätyimme tätä nykyä on? Se on sellainen, jollaiseksi koulumme ristiriitaisine opetuksineen sen on kasvattanut. Se ei ole uskovainen, mutta ei myöskään täysin vapautunut uskonnollisista ennakkoluuloista. Sillä ei ole ehyttä maailmankatsantotapaa, ja sellainen sääty on aina horjuva ja heikko. Sama alkaa olla laita syvienkin rivien. Missä tiedon hedelmät ovat olleet visusti vartioidut, siellä on uskonnollisuus vallalla, missä vapaa tiedon hakeminen on ollut suvaittua, siellä murrosajan ristiaallokot myllertävät.

Aikamme vaatimus on, että maallikkokoulumme, niin ylempät kuin alemmat, täydellisesti vapautetaan kristinuskon opetuksesta eri aineena. Meidän pitää saada koulut, joissa ei yhtä ainetta opeteta aivan eri perustuksilla kuin muita aineita.

Kouluissamme pitää oppilaita neuvoa totuutta hakemaan, eikä tyrkyttää heille totuutena sitä, jota muitten aineitten opetus hylkää vääränä. Meidän täytyy vihdoinkin saada koulumme vapaiksi keskiajan taikauskosta. Oppilaita ohjattakoon sopusointuiseen maailmankatsantotapaan, joka tuo mukanaan tyydytyksen ja ilon, eikä johdettako oman pelastuksensa ja muitten kadotuksen varmuuteen. Maailman manaaminen, surun ja murheen ylistys, orjamaisen nöyryyden neuvominen ei ole terveen ihmisen siveyttä. Uutena evankeliumina soikoon uljuuden, ilon, rakkauden ja kaikkien ihmisten tasa-arvoisuuden julistus mahtavana kuorona jokaisen opettajan suusta. Heikomman sortamishalu on poltettava pois lapsien sydämmistä.

Uskonnon opetusta varten on yhteiskunnassa omat koulunsa, joista halulliset hakekoot tietonsa raamatun totuuksista ja ihmeistä.